

Roofvogelinventarisatie Ameland.

Broedparen Roofvogels 2021.

Evenals voorgaande jaren hebben wij de gegevens van de broedende roofvogels op Ameland in nauwe samenwerking met de medewerkers van Staatsbosbeheer en It Fryske Gea verzameld. De nestkasten van de Kerkuil worden in samenwerking met de Werkgroep Kerkuilen Friesland gecontroleerd. Dit jaar omvat onze langste reeks 35 jaar. Een dergelijke inventarisatiereeks is bijzonder en wordt steeds waardevoller naarmate zij langer duurt. Helaas staan in dit verslag drie soorten opgenomen die de laatste jaren niet meer als broedvogel voorkomen. In 2008 spraken we nog over 10 soorten roofvogels (inclusief de uilen) en nu zijn Boomvalk en Blauwe kiekendief geen broedvogel meer op Ameland. En de Velduil broedt ook niet jaarlijks helaas.

Blauwe kiekendief. foto:Johan Krol

Johan Krol. Nes Ameland.

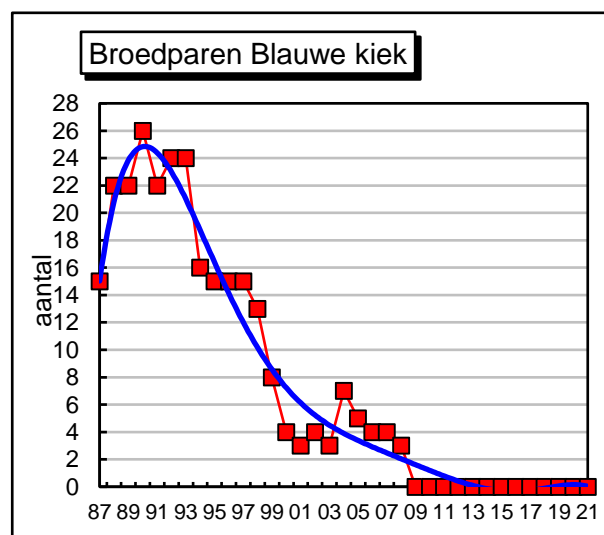
Jan F. de Jong. Buren Ameland.

Tabel 1. Overzicht broedparen roofvogels 2021. Broedparen die een mislukte broedpoging lieten volgen door een geslaagde vervolgpoging staan alleen in de kolom 'geslaagd'. Tussen haakjes cijfers 2020.

SOORT	MISLUKT	GESLAAGD	ONBEKEND	TOTAAL
Blauwe kiekendief	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
Bruine kiekendief	5(8)	16(16)	6(10)	27(34)
Kerkuil	0(1)	3(6)	0(0)	3(7)
Velduil	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
Ransuil	0(3)	1(0)	0(1)	1(4)
Torenvalk	0(0)	4(6)	0(0)	4(6)
Boomvalk	0(0)	0(0)	0(0)	0(0)
Sperwer	0(1)	1(1)	0(0)	1(1)
Buizerd	6(8)	15(21)	0(1)	21(30)
Havik	2(4)	2(3)	0(0)	4(7)

Toelichting:

Blauwe kiekendief. We laten de grafiek van de Blauwe kiekendief nog maar even staan, alhoewel we ook in 2021 geen broedpaar konden noteren. In de rest van Nederland is het al niet veel beter. In totaal gaat het in Nederland nog slechts om minder dan tien broedparen! In 2021 hebben 2 paartjes blauwe kiekendieven in het akkerland van Oost-Groningen gebroed die beiden mislukten. Op Texel en Terschelling waren ieder 3 nesten. Een deel van de jongen uit

deze nesten kreeg een zender om voor onderzoek. Voorspellen dat deze prachtige soort binnen enkele jaren in Nederland uitsterft als broedvogel is echter nog steeds niet gewaagd. Helaas gaat het in Noord-Duitsland net zo slecht. Voldoende voedsel, daar draait het allemaal om in de wereld van de roofvogels. Er keren onvoldoende jonge vogels terug naar hun geboortegrond als broedvogel. Daarom worden nu jonge vogels van een zender voorzien zodat hieraan gedetailleerd onderzoek kan worden gedaan

(<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=28158>). De eerste resultaten van zenderonderzoek laten ook zien dat de overleving van de jongen volstrekt onvoldoende is waardoor de populatie achteruit gaat. Ook net over de grens in Noord-Duitsland zijn onderzoekers/beschermers actief met de ook daar zeer zeldzame blauwe kiek. Overal in Europa holt de Blauwe kiekendief achteruit. In Engeland worden ze zelfs massaal illegaal gedood op heidevelden waar commerciële jacht op sneeuwhoenders de boventoon voert.

Er vliegen vooral in de wintermaanden nog wel een aantal dieren rond op Ameland en het loont de moeite om iedere waargenomen vogel goed te controleren op het dragen van een kleurring. Niet zelden kan het maken van een digitale foto die later op een beeldscherm bekeken wordt, daarbij helpen. Alle waarnemingen van kleurringen bij Blauwe kiekendieven op Ameland zijn zeer welkom bij Johan Krol (t. 06-51932645). Ook als alleen de kleur gezien is en de inscriptie niet kon worden gelezen.

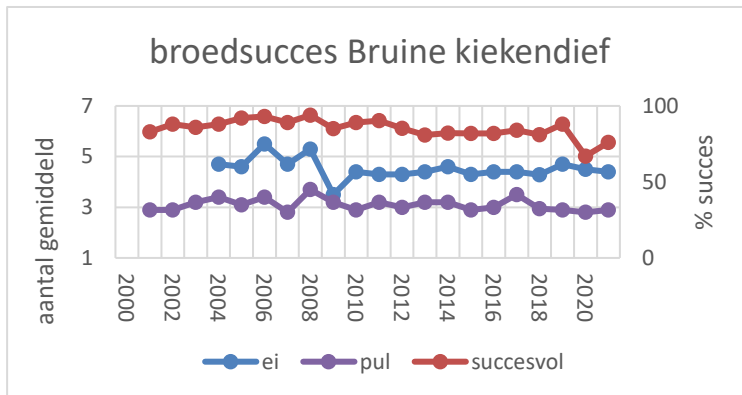

Figuur 1. Een jagende vrouw Blauwe kiekendief boven de Kooiduinen. Een beeld van 10 jaar geleden maar omdat het laatste broedpaar op Ameland in 2009 was gevonden moeten we het sindsdien doen met dergelijke winterwaarnemingen. Buren. 18 december 2011. Foto: Johan Krol.

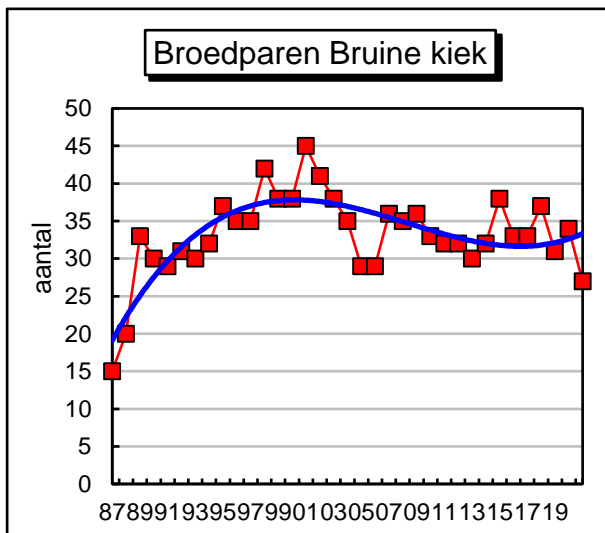
Bruine kiekendief.

In 2021 registreerden we 27 broedparen. Dat is wat minder dan de ruim 30 paren die we gewend zijn (zie grafiek). Het kan zijn dat enkele paren in de Lange duinen gemist zijn dus we kunnen pas over enkele jaren zien of dit lagere aantal een trend weerspiegelt. Ameland blijft een belangrijk bolwerk voor deze moerasbewoner. Waar hij bovendien geen last heeft van grondpredatie door vos en marterachtigen. Van predatie door verwilderde katten hebben we nog nooit iets vast kunnen stellen. Bijna alle paren kozen de duinen als thuisbasis. Wat overigens niet wil zeggen dat er niet in de polders wordt gejaagd door de duinbewoners. In de polders zelf vonden we twee broedparen. Het broedsucces (percentage geslaagde nesten N=21) bedraagt 76% en dat is wel een verbetering ten opzichte van het lage cijfer in 2020

maar nog niet boven de 80% zoals dit lange tijd gold op Ameland (zie figuur 2). De legselgrootte bedroeg gemiddeld 4,4 ei (1x3,4x4,5x5) en dat is goed. Uitgaande van het aantal jongen van tenminste drie weken oud in het nest tijdens het ringbezoek, bedroeg de reproductie 2,9 jong per succesvol nest (2x1,2x2,4x3,5x4). Dit is een goede waarde maar iets onder gemiddeld (figuur 2). De conditie van de jongen was normaal en werden geen complete nesten met te lichte dieren aangetroffen.

Figuur 2. Overzicht van het succespercentage (rechter Y as) van de nesten van de Bruine kiekendief op Ameland en het gemiddeld aantal eieren en jongen tijdens de nestcontroles (linker Y as). Periode 2001-2021.

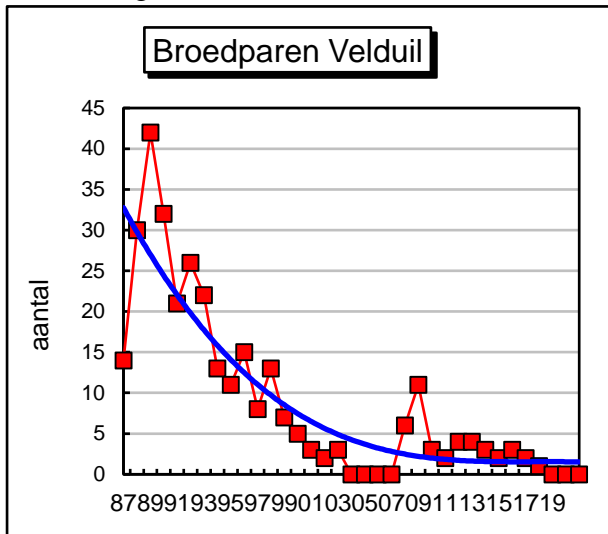
Figuur 3. In 2021 heeft filmer Hans-Peter Kuttler een film over Nederlandse natuur gemaakt die op de Duitse televisie (ARD) is uitgezonden. Ik deze bijna drie kwartier durende film zitten mooie beelden van Ameland. Met name van een nest van de Bruine kiekendief in de Lange duinen. Op de foto zien we Johan Krol bezig met het nestonderzoek terwijl Hans-Peter hem filmt. Tot november 2022 is de film via onderstaande link te zien. Ballum, 19-6-2021. Foto: José Daemen.

<https://www.ardmediathek.de/video/erlebnis-erde/wilde-niederlande/das-erste/Y3JpZDovL2Rhc2Vyc3RlMmRlL2VybGVibmlzIGVvZGUvOGU3OWIIMWItMzFjYi00ZTM4LTllZWItMzhlMDMwOTNiZmZl/>

Velduil.

De afwezigheid van de Velduil stemde sinds 2004 steeds tot grote droefheid omdat de eens zo

talrijke soort compleet van Ameland verdwenen was. Maar in het voorjaar van 2008 werd er weer regelmatig een Velduil op Oost-Ameland gezien en uiteindelijk vestigden zich dat jaar maar liefst 6 broedparen op ons eiland. Deze opleving van de Velduil op Ameland hangt ongetwijfeld samen met een bijzonder goed muizenjaar. Dat betekent tevens dat er magere jaren gaan volgen. Desondanks is de Velduil gebleven en handhaaft zich in klein aantal. Opvallend is dat deze 41 paar Velduil in de periode 2008-2018 bijna allemaal, op twee na, op de Hon en de oostelijke rand van het Oerd hebben

gebroed. Waarschijnlijk zijn de muizen aantallen op en rond deze kwelder goed geweest en op de rest van het eiland (duinen) niet. Een verklaring? Wij denken aan een herkolonisatie van de kwelders na een leegloop. Het is bekend dat woelmuizen zoals op Ameland de Veldmuis, en met name de Aardmuis bij kolonisatie van een nieuw gebied, enorm hoge aantallen bereiken die in latere jaren dalen tot een meer stabiel lager niveau. Mogelijk zorgen de hoge waterstanden in de winter die de kwelders doen overstromen voor een lokale sterfte van de muizen en kan het 'lege' gebied vanuit de omgeving (duinen) weer opnieuw bezet gaan worden. Het zal dan om Aardmuizen gaan want die gedijen goed in natte omstandigheden. Data met betrekking tot de muizenstand op Ameland zijn er niet om dit te onderbouwen. Ook kan de bereikbaarheid van de muizen vanwege een kortere vegetatie op de kwelders beter zijn dan in de duinen. Sinds 2019 worden geen broedparen Velduil meer gevonden op Ameland en dat is zeer teleurstellend. Op tweede kerstdag 2021 zond het tv-programma VARA Vroege Vogels een documentaire uit over de Blauwe Kiekendief en de Velduil. Hierin zitten ook veel beelden van de Velduil op Ameland. De film is terug te zien via onderstaande link.

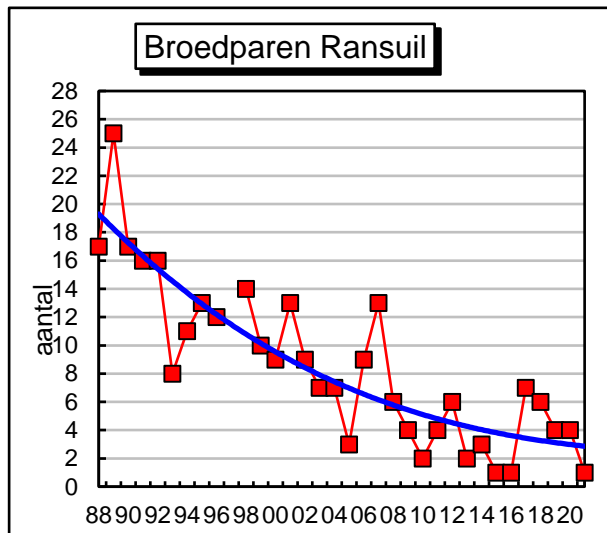
<https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/videos/574721>

Figuur 4. Uit de oude doos. Een alarmerende Velduil bij het nest. Een situatie die we heel graag weer eens zouden willen meemaken op Ameland. Hon, 8-6-2010. Foto: Johan Krol.

Ransuil.

De Ransuil wordt jaarlijks niet specifiek geïnventariseerd (nachtelijke rondes). De ontdekte

broedparen betreft dan ook vooral geslaagde nesten omdat de roepende jongen gehoord worden. Dus zeker niet alle nesten worden gevonden. Van de meeste nesten zijn, behalve het succesvol zijn, geen nadere gegevens bekend. Een aantal van 10 paren op Ameland lijkt ons nog reëel maar SOVON-data laten zien dat de Ransuil sinds 1990 met 75% is afgenomen in Nederland en ook op Ameland lijken ons die cijfers van toepassing als we terugkijken in de grafiek. De Ransuil staat inmiddels ook op de Rode Lijst van broedvogels in Nederland. Het wordt tijd voor een georganiseerde Ransuil inventarisatie. De in de grafiek getoonde

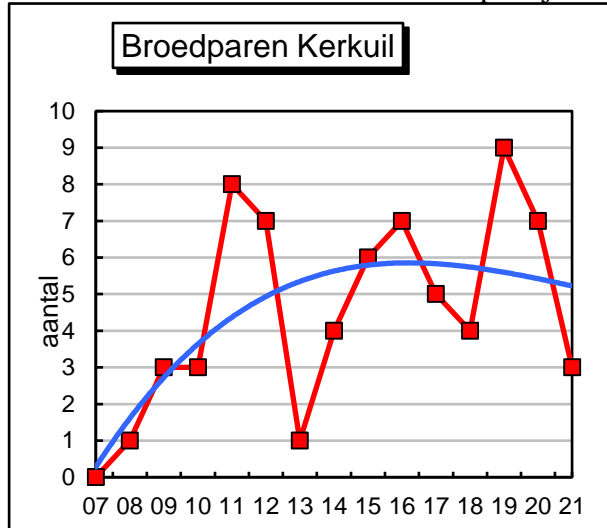
daling zal dus in werkelijkheid waarschijnlijk iets minder steil verlopen, maar een forse daling is zeker. Ook de winterroesten op Ameland zijn vrijwel verdwenen. In 2021 werd maar op één locatie roepende jongen gehoord.

Figuur 5. Een tweeling jonge ransuilen. Ransuilen kunnen in een muizenrijk gebied tot wel 8 eieren leggen maar die tijden zijn voorbij. Als een paar twee jongen groot weet te brengen dan is dat waarschijnlijk gemiddeld tegenwoordig. Ook op Ameland zien we zelden nog nesten met meer dan twee jongen. Buren, 1-5-2012. Foto: Johan Krol.

Kerkuil.

In 2008 heeft voor het eerst ooit een paartje Kerkuilen op Ameland gebroed. In samenwerking

met de Werkgroep Kerkuilen Friesland zijn er op een 16tal plaatsen nestkasten opgehangen in boerschuren. Deze kasten hingen daar al ruim 15 jaar en er gebeurde lange tijd weinig tot niets. Daarna werden wel regelmatig Kerkuilen waargenomen in de schuren en nestkasten maar tot broeden kwam het lange tijd nog niet. De indruk bestond dat er in de herfst wel (jonge) Kerkuilen naar Ameland kwamen vanaf de Friese vaste wal maar dat er weinigen de wintermaanden overleefden. Sinds 2008 is dat verbeterd. Waarschijnlijk profiteert de Kerkuil van de komst van de Huisspitsmuis op het eiland in 2005. Kerkuilen zijn notoire

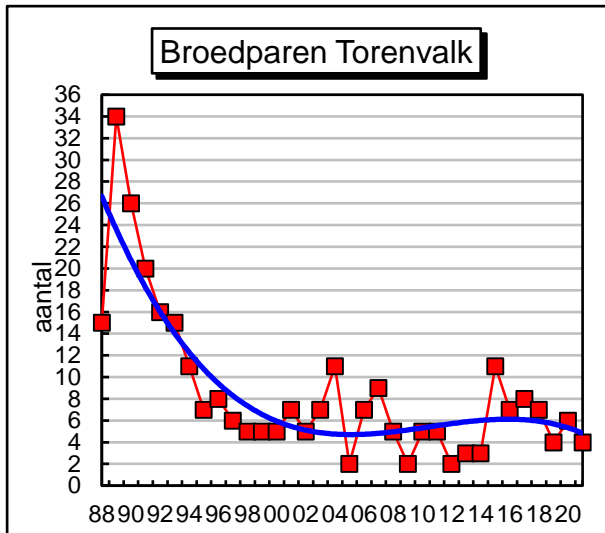
Spitsmuivangers. Iemand die dit wil onderzoeken door veel gevonden braakballen te pluizen mag zich bij ons melden. In 2013 zien we een enorme daling in het aantal broedparen. Dit heeft alles te maken met voorgaande winter en met name met het enorm koude voorjaar. Daardoor zijn er waarschijnlijk erg weinig muizen geweest. Kerkuilen kunnen niet lang zonder voedsel, ze hebben geen grote vetvoorraad en moeten bijna dagelijks een paar muizen vangen. Vooral in de maanden maart-april 2013 zijn er zeker een 14-tal dode Kerkuilen op Ameland gevonden. Dat is een enorme lokale sterfte. Daarna trok zoals verwacht de stand weer aan en stegen we naar 7 broedpaar in 2016. In 2018 daalden we weer naar 4 paar maar 2019 was een erg goed jaar. Deze fluctuaties worden door het voedselaanbod (muizen) veroorzaakt. In 2019 werd het hoogste aantal broedparen ooit aangetroffen. Maar liefst 9 nestkasten waren bezet. In 2021 vonden we slechts drie paren in onze nestkasten maar was het aantal jongen wel hoog. Gemiddeld troffen we 4,3 jongen (2x4,1x5) aan in de 3 kasten.

Figuur 6. Een vrouwtje als broedvogel (rechts) en 4 jongen van 2-3 weken oud in de nestkast. Het vrouwtje is als nestjonge geringd in Idzega op ruim 50 kilometer afstand op 5 juli 2017. Daarna is ze blijkbaar naar Ameland verhuisd en heeft daar mogelijk al sinds 2018 gebroed. Dit zou in theorie haar vierde nest met jongen kunnen zijn. Helaas werd zij op 6 januari 2022 dood gevonden in een andere boerderij op korte afstand. Nes, 13-7-2021. Foto: Johan Krol.

Torenvalk.

Voor de Torenvalk geldt hetzelfde als voor de Ransuil. Ook voor deze soort plegen we een mindere inspanning. Dus net als bij de Ransuil houden we wat betreft het exacte verloop van de grafiek een forse slag om de arm. Maar ook landelijk gaat het niet goed met de Torenvalk als broedvogel. In 2017 verscheen een nieuwe rode lijst¹ voor vogels en de Torenvalk staat daar voor het eerst op. In 2014 was echter sprake van een forse opleving van de muizenstand in Friesland waar veel broedparen van profiteerden. Wij denken dat een deel van de dieren naar Ameland getrokken is in 2015. In 2021 werden 4 territoria ingetekend die allen succesvol waren.

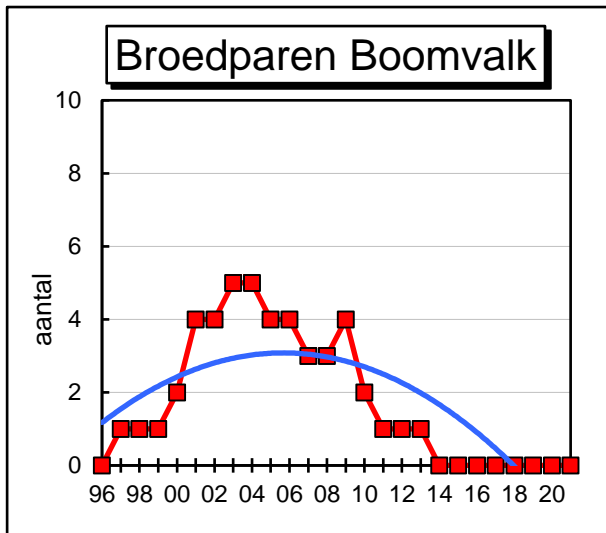

Uit de 4 nesten vlogen 9 jongen (1x1,1x3,1x5) wat een gemiddelde van 3,0 oplevert maar de steekproef is klein.

Figuur 7. Een erg klein legsel van een Torenvalk in een eksternest. Valken bouwen zelf niet en gebruiken vaak oude nesten van andere soorten. Torenvalken zijn echte muizeneters en de beschikbaarheid van muizen bepaalt hoe goed een broedseizoen voor de Torenvalk verloopt. Als er veel muizen zijn kan een vrouwtje 7 eieren leggen en op 1 april daarmee beginnen. Indien er weinig voedsel is gaat een vrouwtje (veel) later leggen en produceert dan bijvoorbeeld nog 4 eieren. Het is niet helemaal duidelijk of er meer eieren in dit nest hebben gelegen. Er is 1 jong uitgevlogen, dus een vetpot was dit nest bepaald niet. Nes, 17 mei 2021. Foto: Johan Krol.

¹ <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/nieuwe-rode-lijst-44-van-onze-broedvogels-in-de-problemen>

Boomvalk.

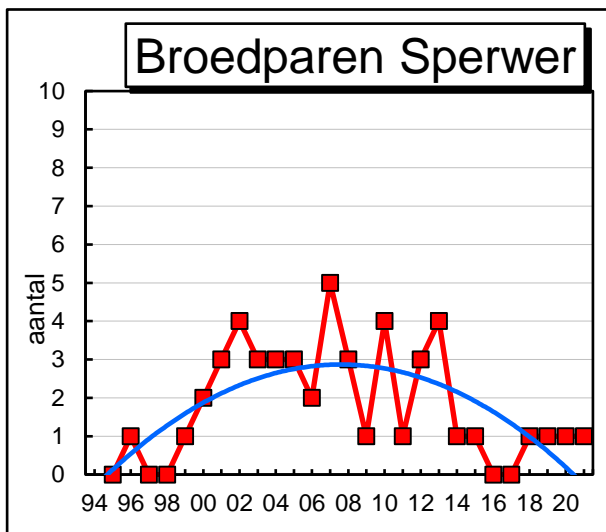
Boomvalken blijven lastige klanten. De nesten zijn moeilijk te vinden en vanwege het late broedseizoen is de inspiratie van degenen die inventariseren vaak ook een beetje minder. Maar toch lijkt het er ernstig op dat de Boomvalk betere tijden heeft gekend op Ameland. Sinds 2014 kunnen we geen broedparen meer vinden. Zelfs een enkele zomerwaarneming is al zeldzaam geworden. Wat hiervan de reden is, blijft onduidelijk.

Voedselgebrek, nestgebrek (valken gebruiken oude nesten) of predatierisico

door Havik en Buizerd lijken de voornaamste oorzaken. Zonder verder onderzoek valt daar echter weinig zinnigs over te zeggen. Maar ook elders in Nederland gaat het niet goed met deze sierlijke en snelle roofvogel die we hier alleen in de zomer zien. Hij staat inmiddels ook op de rode lijst van broedvogels.

Sperwer.

Zeer verheugd zijn we dat we toch nog één paar Sperwer hebben. Sinds 2018 blijft de

stand op een paar steken. In 2018 mislukte het nest. In 2019 vlogen 4 jongen uit en in 2020 maar liefst 6 jongen uit 6 eieren! In 2021 ging het om 3 jongen uit 4 eieren. Zowel het mannetje als het vrouwtje waren in adult verkleed. Er vlogen 2 vrouwtjes en 1 mannetje uit. Het betrof een klassiek sperwer territorium waarbij het mannetje zorgt voor prooi. Dat zijn kleine zangvogels van het formaat Koolmees. Die brengt hij naar het nestbos en ergens op een kleine verhoging, zoals een omgevallen boom of boomstronk op enkele tientallen meters van het nest verwijderd plukt hij

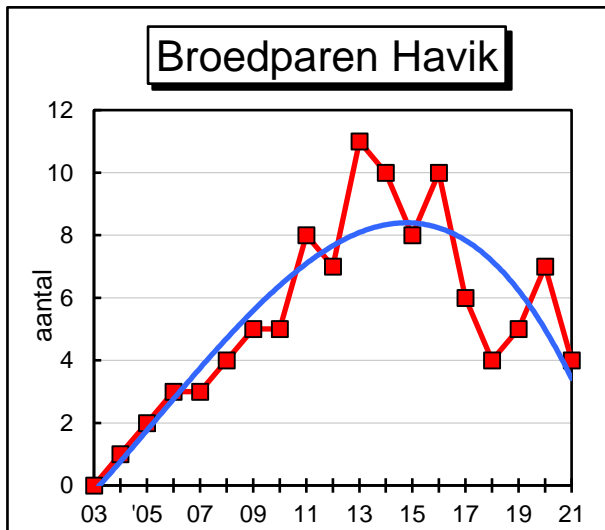
deze prooi. Daarna roept hij het vrouwtje waarna zij de prooi ophaalt.

Figuur 8. Het vrouwtje Sperwer houdt de 3 jongen warm die ruim een week oud zijn. Ondanks het zonnige weer zal zij bij de jongen blijven en veelal ook onder zich houden voor warmte en bescherming. Zeker tijdens regen. Zij verlaat het nest alleen kort om een prooi te halen die het mannetje op korte afstand van het nest in het bos aanbrengt. Hij kondigt zich roepend aan. Buren 22 juni 2021. Foto: Johan Krol.

Havik.

Na het voorspelde begin in 2004 met het eerste broedpaar van deze indrukwekkende soort

en een logisch vervolg in de jaren daarna leek de groei eruit bij de Haviken in 2012. In 2013 zien we het hoogste aantal paren en de jaren daarna schommelen we tot 2016 rond de negen paar op Ameland. Haviken op de eilanden doen het goed doordat vogels zich naast de bossen ook in duinstruwelen zijn gaan vestigen. Net zoals de Buizerd dat al eerder deed. Maar in tegenstelling tot de welbekende Buizerd die zich graag in open terrein op paaltjes laat zien zal de Havik zich meestal toch aan het zicht onttrekken in de bossen en duinen. Toch is het de toppredator van de

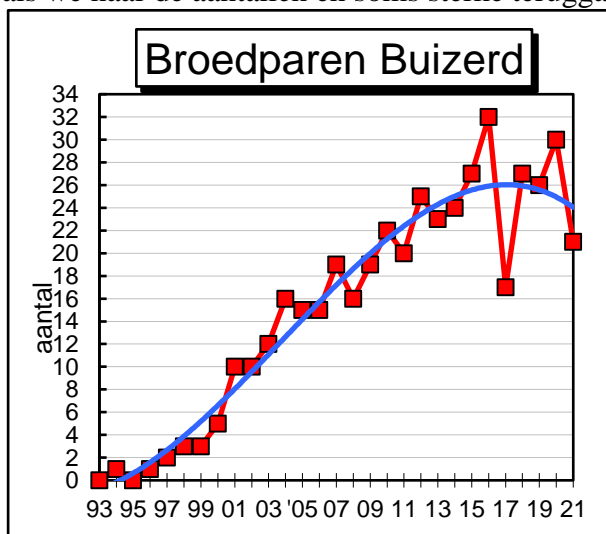
voedselketen in de bossen en duinen. Het broedsucces is op de vaste wal het laatste decennium behoorlijk teruggelopen door voedselgebrek in de sterk verarmde bossen en omringend landbouwgebied maar op Ameland leek het voorspoedig te gaan, tot 2017. In 2017 zien we ineens een sterke daling. In 2019 neemt het aantal paren weer toe en in 2020 noteren we 7 territoria. Maar slechts 3 daarvan zijn succesvol. In 2021 vinden we 4 nesten waarvan maar 2 succesvol zijn. De legselgrootte was gemiddeld 2,0 ei (1x1, 2x2, 1x3) per nest. Er vlogen gemiddeld 1,0 jong (2x1) per succesvol nest uit. Beide cijfers zijn extreem laag te noemen. Zeer bijzonder is de vondst van een grondnest met 2 eieren op Oost-Ameland (figuur 9). Onder roofvogelexperts een tot nu onbekend voorkomen. Daarmee is het beeld in figuur 9 echt uniek te noemen.

Figuur 9. Een unieke foto van een paartje Havik bij een grondnest. In het 'nest' bevinden zich 2 eieren. Het vrouwtje broedt en het mannetje staat achter haar. Een grondnest van een Havik is een unicum. Zelfs Rob Bijlsma, roofvogelexpert van wereldklasse, is geen enkel geval van grondbroeden bij een Havik bekend uit de literatuur. Bij een Buizerd komt het zelden voor maar bij een Havik is het tot nu onbekend. Het nest mislukte helaas door onbekende oorzaak. Oerd, 7-5-2021. Foto (still uit video): Ruurd Jelle van der Leij en Arjan Verbiest.

Buizerd.

De Buizerd is een ras-opportunist wat voedsel en nestplaatskeuze betreft. Dat blijkt wel als we naar de aantallen en soms sterke teruggang (Blauwe kiekendief, Velduil, Ransuil,

Torenvalk) van de andere soorten roofvogels op Ameland kijken. De Buizerd broedt inmiddels niet alleen in de bossen maar ook in struweel in de duinen en weet overal toch wel voedsel te vinden, waarbij ook aan aas (dode konijnen) gedacht kan worden. Het voedsel bestaat naast konijnen ook uit andere kleine zoogdieren (muizen, Bruine rat) en vogels. Alles wat groter is dan een vlieg wordt door een Buizerd gegeten. In 2017 werd een enorme stap terug gedaan door de Buizerd. En dat heeft alles te maken met het voedsel, lees konijnen. De konijnenstand krijgt

in de loop van 2016 te maken met een enorme dip door een nieuwe virusvariant van RHD2 (zie figuur 11) en in 2017 komt dat tot uitdrukking in het aantal broedparen dat bijna halveert ten opzichte van 2016. In de jaren daarna herstelt de Buizerd zich weer tot 30 paar in 2020. Maar in 2021 komen we niet verder dan 21 paar.

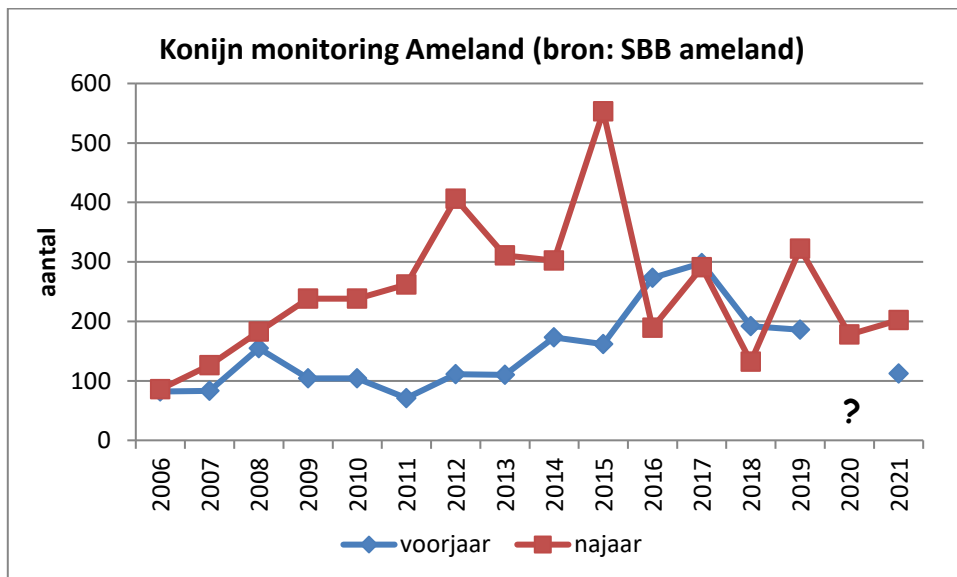
Wel lijken er lokaal grote verschillen in aantallen konijnen te zijn. Bovendien lijkt het zo te zijn dat er in de periode van het broedseizoen (maart-juli) wel behoorlijke aantallen jonge konijnen te vangen zijn maar dat de najaartelling een afspiegeling is van een lage stand omdat dan al weer veel konijnen door infecties gedood zijn.

Het nestsucces van de Buizerd bedroeg 71% (N=21). In 2021 was de legselgrootte gemiddeld 2,0 ei (3x1,9x2,3) (N=24), wat een gemiddeld cijfer is. De jongen productie was gemiddeld 1,9 (2x1,10x2,9x3) (N=21) jong per succesvol nest en ook dat is een normaal gemiddelde.

Figuur 10. Een vrouwtje van de Buizerd heeft net een stuk konijn als prooi gebracht. Het jong links heeft de prooi gepakt en 'mantelt'. Dat is een term voor het afschermen van een 'eigen' prooi door een roofvogel door er overheen te gaan hangen met half gespreide vleugels met de rug naar de mogelijke 'concurrent'. De jongen zijn ongeveer 3,5 weken oud maar er zit wel meerdere dagen leeftijdsverschil tussen beide jongen. Buren, 22 juni 2021. Foto: Johan Krol.

Staatsbosbeheer Ameland werkt sinds 2006 aan een gestandaardiseerde konijnen monitoring langs 12 transecten die van oost naar west het hele duingebied beslaan. Hierbij wordt in het voorjaar en het najaar geteld. De resultaten van de SBB-monitoring van konijnen op Ameland laat zien (figuur 11) dat de najaar stand zich sinds 2006 positief ontwikkelde. Er is een duidelijk stijgende trend zichtbaar tot en met 2015. De voorjaar stand in 2016 is ook nog volgens de stijgende trend. Maar dan komt de klap van het RHD2 virus en eindigt de najaar telling in 2016 beneden het niveau van de voorjaar telling van 2016. Het niveau in het najaar van 2016 is vergelijkbaar met dat van 2008! De voorjaar telling van 2017 was weer goed te noemen maar wederom slaagden de konijnen er niet in om de populatie in de zomer te laten groeien wat een slecht broedseizoen voor met name Buizerd en Havik tot gevolg had. Pas in 2019 is de najaarstand weer veel hoger dan de voorjaarstand. Het lijkt alsof de konijnen in 2019 de zomer veel beter hebben overleefd dan in de periode 2016-2018. Helaas doet Corona de voorjaarstelling in 2020 mislukken. Maar de najaarstand van 2020 is wederom laag te noemen. In 2021 zijn de aantallen laag te noemen maar het is positief dat de najaarstand tenminste een groei in de loop van de zomer laat zien.

Figuur 11. Resultaat van een gestandaardiseerde konijnenmonitoring door Staatsbosbeheer Ameland. Er wordt in voorjaar en najaar met een auto met groot licht gereden na zonsondergang over 12 transecten die het hele duingebied van Ameland beslaan. Alle zichtbare konijnen worden geteld. In het voorjaar van 2020 is niet geteld.

*Auteur:
 Johan Krol
 Fostaland 11
 9163JX Nes
 Tel: 06 51932645
 Mail: fostaland@hotmail.com*